

GAZETA TRANSILVANIEI

ANULU LVII.

„Gazeta” iese în săptămânul.

Abonamente pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 12 fl., pe șase luni
6 fl., pe trei luni 3 fl.

N-rii de Duminică 2 fl. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminică 8 franci.

Se prenumără la toate oficiile
postale din țară și din afară
și la ad. colectorilor.
Abonamentul pentru Brașov:
a administrațiunea, piața mare,
Târgul Inului Nr. 30 etagiul
I.: pe un an 10 fl., pe șase
luni 5 fl., pe trei luni 2 fl. 50 cr.
Cu dusul în casă: Pe un an
12 fl., pe 6 luni 6 fl., pe trei luni
3 fl., Un exemplar 5 cr. v. a.
séu 15 bani. Atât abonamen-
tele cât și inserțiunile sunt
a se plăti înainte.

Nr. 144.

Brașov, Sâmbătă, 2 (14) Iulie

1894.

Nou abonament

la

„GAZETA TRANSILVANIEI”

Cu 1 Iulie 1894 st. v.

s'a deschis nou abonament,
la care invităm pe toți amicii și
sprijinitorii foiei noastre.

Prețul abonamentului:

Pentru Austro-Ungaria:

pe un an	12 fl.
pe șase luni	6 fl.
pe trei luni	3 fl.

Pentru România și străinătate:

pe un an	40 franci
pe șase luni	20 „
pe trei luni	10 „

Abonamente la numerele cu data
de Duminică:

Pentru Austro-Ungaria:

pe un an	2 fl.
pe șase luni	1 fl.

Pentru România și străinătate:

pe un an	8 franci
pe șase luni	4 „

Abonarea se poate face mai ușor
prin mandate postale.

Administrațiunea

„Gazetei Transilvaniei”.

Parlamentul dela Oravița.

Brașov, 1 Iulie v.

La 11 Iulie n. c. s'a ținut în
Oravița germană, din comitatul Ca-
raș-Severin, al 28-lea congres di-
dactic al dascălilor ungurești din
Ungaria septentrională, la care se
dice, că ar fi luat parte ca la 400
de învățători.

Dacă ne ocupăm aici cu acest
congres, despre care s'ar presu-
pune, că e indiferent pentru noi,
o facem numai pentru că indirect
și congresul s'a ocupat de noi și
încă într'un mod, care nici de
cum nu se unesc cu natura curată
didactică și inofensivă, ce ar trebui
să caracterizeze un astfel de con-
gres.

Se vede, că dascălii ungurești
s'au molipsit și ei de „spiritul
timpului” mult mai tare, decât
se-și mai pot încăpe în piele. În loc
de a-și vedea de afacerile lor, ei vor
să reformeze acum cu totul harta
Ungariei și din ceea ce până acum
a fost rău, să facă și mai rău.

Departa de-a se fi restrins la
ceștiunile didactice, în a căror li-
mite ar fi trebuit să se învîrtă toate
discușiunile, congresul s'a avântat
de-a dreptul la rangul de parla-
ment, apucându-se să proiecteze re-
vizuirea articolului de lege 38 din 1868,
privitor la instrucțiunea populară.

Ca curiositate, vom indigeta
aici mersul ideilor, de cari au
fost conduși „lumiștii” dascăli un-
gurești la proiectarea acestei re-
vizuirii.

Mai întâi de toate învățătorii un-
guri ar dori, ca întreaga instrucțiune
populară să treacă în mâinile statului,
acesta singur să eșereze dreptul
de inspecțiune asupra școlilor, afa-
cerile interne ale școlii să se ia cu

totul de sub influința senatelor,
său epitropiilor școlare, éracestora
să le rămână numai sarcina de-a in-
griji de ceștiunile materiale ale școlii.
Numărul anilor, în cari copiii
sunt obligați la cercetarea școlii,
să se înmulțească cu doi; în primii doi
ani să i-se dea copilului instrucțiunea
în limba maternă, paralel cu cea
maghiară, érac din clasa a treia înce-
pându, limba de instrucțiune să fiă
cea maghiară, érac în legătură cu
acesta să se potă folosi și limba
maternă, ca limbă auxiliară. Ca în-
vățătorii numai aceia să potă func-
ționa, cari vor fi depuși esamenul
de maturitate, absolvându opt clase
gimnasiale, érac după aceea cursul
pedagogic de doi ani.

Fără deosebire de confesiune, ori
naționalitate, învățătorii populari să
formeze toți împreună un corp se-
parat între funcționarii statului; la
alegere, ori numirea învățătorilor,
susținatorii școlilor vor avea dreptul
numai de a candida, érac statului îi
rămâne dreptul de-a numi pe cine-
place etc. etc.

Acesta este în liniamente gene-
rale proiectul dat de „lumiștii”
dascăli ungurești, cari în congre-
sul lor dela Oravița au hotărît,
că în acest sens să înainteze un
memorandă către guvern și să ceară
dela comitetul regnicolar al în-
vățătorilor, ca în numele tuturor
dascălilor din țară să urgiteze și
din a sa parte revizuirea legii pentru
instrucțiunea populară în sensul
ideilor arătate aci.

Nu vom dice, că ar fi cu to-
tul nebun autorii unor idei de
felul celor de mai sus, deoarece
chiar și în parlamentul țerei am
auzit sulevându-se astfel de idei;
dér cumcă cu mintea trează și la
loc nu pot fi, despre acesta nu mai
începe nici o îndoială.

Bieții „dilerii ai națiunii” și-au
uitat, că pe lângă cele vre-o șase
milióne de Maghiari, se mai află în
țara lui „Papp Janos” încă vre-o
alte opt milioane și mai bine de
Români, Slovaci, Sârbi, Germani
etc., cari nu vor să scie de cele
ce se proiectează în parlamentul din
Oravița. Dela nisce „propagatori ai
culturei” am fi fost în drept să
aștepta, să aibă cel puțin atâta
modestia și bun simț, ca să nu se
pună pe un teren de acțiune atât
de brusc și vătămător pentru sen-
timentul de drept al majorității
poporațiunii din țară.

Din partea Maghiarilor auzim
făcându-ni-se dese imputări, mai ales
la adresa tinerimei noastre: pentru
ce nu-și vede de afacerile sale, de
ce nu-și caută de studiu și să lase în
pace politica.

Nu dicem, că în anumite im-
prejurări observațiunii de felul ace-
stora nu ar fi corecte. Noi încă am
accentuat întotdeauna, că e bine să
stea și să lucreze fiă-care la locul
său, érac politica să o lase în grija
celor chiamați pentru acesta.

Dér apoi, când căminele lor
părintești sunt încălcate în modul
cel mai brusc de gendarmi, când

părinții și frații lor sunt legați în
fiare și țerți în temnițe, când ca-
nalile de pe strade ridică bolova-
nii ca să-i toce în cap: mai pot-se
ore pretinde dela tinerimea noastră
să-și vadă exclusiv de atacerile sale
și „să nu se amestece în politică?”
Nici nu este politică ceea ce se să-
virșească adă din partea tinerimei
noștre, ci e o simplă și prea justă
manifestare a sentimentelor sale de
indignare.

Dér dascălii ungurești? Pe ei
nimeni, nici o împrejurare nu-i si-
lesce să se amestece în politică
și cu toate acestea étă-i, că ei, o
mână de nulități politice, vin să
proclame răboiu în contra limbei
și naționalității miliónelor de ce-
tățeni nemaghiari din patriă, érac
presa ungurească îi preamărește pen-
tru această „vitejiă” prin lungi arti-
culi de fond, în timp ce fostul
ministru Csaki îi felicita prin tele-
gramă.

Și în fața unor fapte de acest
fel, săvârșite chiar din partea unor
„propagatori de profesiune ai cultu-
rei maghiare”, cum mai pot Un-
guri pretinde dela alții, ca să nu se
amestece în politică?

Procesul Memorandului

la

Curia din Budapesta.

(Fine.)

16) Este o vătămăare verbalității și
a procedurii nemijlocite, că în decursul
pertractării s'au cetit mai multe fașii. —
Referentul dice, că acesta s'a întemplat
în astfel de casuri, când acușaii au fă-
cut depunerii divergente.

17) Acușaii se plâng, că li s'au pus
întrebări meșteșugite, pe când la afaceri
de presă legea dispune, să se facă numai
întrebări, cari sunt în favoarea acusatului.
— Legea acesta, dice referentul, o inter-
pretază rău acușaii.

18) 19) 20 și 21). În punctele acestea
condamnații arată, că în decursul lungi
pertractării jurații au putut veni în atin-
gere cu ori și cine.

Astfel jurații au cetit diare, cari îi pre-
dispuneau contra acușaiilor. — Eșcepțiunea
acesta n'are loc după părerea referentului,
pentru că în timpul din urmă Curia a re-
cunoscut de legal obiceul mai nou al
Curții cu jurați din Ardel, ca adevă ei să
fiă separați de public numai după ce pre-
ședintele face reasumatul pertractării.

Tot astfel, dice referentul, n'are
basă eșcepțiunea din p. 22 în care se dice,
că un jurat a primit o telegramă pri-
vată în decursul pertractării.

23) Se plâng acușaii, că deși în sen-
sul legii, după cetirea actului de acusa-
țiune, numai ei pot să facă declarațiuni
prealabile, totuși președintele a dat cu-
vent și procurorului suprem Vita, la ale
cărui cuvinte acușaii n'au mai putut ră-
spunde. — Referentul Székely constată din
actele procesului, că declarațiunile preala-
bile au ținut trei zile întregi, cu care
ocasiă acușaii nu numai că au provocat
pe procurorul suprem, ca în interesul
liniștii țării să-și retragă acușaii, ci au pus
în discuși și ceștiunea prescripțiunii, érac
acesta procurorul a trebuit să răspundă.

Ce privește schimbul de vorbe ulterioare,
e fapt, că președintele a dat loc ori-
cărei rectificări din partea acușaiilor.

24) Punctul acesta se estind pe 26
fețe scrise îndesat și se ocupă de restrin-
gerea libertății apărării. Condamnații se
plâng, că deși legea de naționalitate a re-
cunoscut limba română, totuși pertractarea
a decurs în limba maghiară, cu aplicare
de tălmăciu, pe când tribunalul n'o potă
face acesta, când este vorba de limbă na-
țională. Actul de acușaii, în general
dus nu s'a tălmăcit la pertractare; de
altminte funcția de tălmăciu o implinea
o persoană incapabilă. Condamnații accen-
tuază mai departe, că deși cele 3 milióne
de Români din patriă au drept de limbă
recunoscută și prin lege, totuși președintele
a pedepsit în mai multe rânduri pe apă-
rătorii, cari au vorbit românește. Con-
tinuarea eșcepțiunilor e, că tribunalul n'a
ascultat pe toți martorii, adevă pe parti-
cipatorii la Conferența din Sibiu și a re-
fusat a se cita bărbați esperți, cari ar fi
dovedit, că scopul Memorandului n'a fost
agitare.

Toate acușele aceste, dice referentul, le de-
clară tribunalul de presă din Cluș, caneba-
sate. Advocații apărători nu pot să apă-
rarea, decât în limba statului, érac apără-
rii neadvocați au putut să facă apărarea
în limba lor maternă. Jurații n'au sciut
românește, érac acușaii n'au sciut un-
gurește; astfel deră tribunalul n'a putut
face altceva, decât tocmai procedând în
spiritul legii de naționalitate, să conducă
pertractarea în limba statului și să se fo-
losască de tălmăciu. Președintele a amen-
dat pe apărători, dice referentul, pen-
tră că s'au purtat necinstit. Condamnații se
provocă și la legea de naționalitate. După
lege — observă referentul — decât părțile
nu sunt advocați și decât nu se pot în-
voi, care limbă s'o folosască înaintea tribu-
nalului, atunci limba de pertractare o sta-
bilesce tribunalul. Dacă însă între părți
sunt advocați, atunci vine în folosință
limba de pertractare a statului, și de aceea
tribunalul din Cluș a aplicat limba ma-
ghiară. Mai departe referentul constată,
că acușaii cu 5 luni înainte de pertractare au
primit actul de acușaii, contra căruia, afară de
2, toți au ridicat eșcepțiuni, ceea ce e semn
invederat, că erau în clar cu conținutul
acusei. Martorii nu s'au chiamați, pen-
tră că acușaii voiau să fiă ascultați martorii
asupra unor împrejurări, cari n'au putere
positivă; érac bărbați specialiști nu au fost
ascultați, pen- tră că acușaii n'au făcut,
că acușaii s'au dimis în desvoltări de drept
public, ci pen- tră că prin tipărirea și ră-
spândirea în mai multe limbi a Memoran-
dului, acușaii au agitat. Érac au agi-
tat, ori nu, despre acesta n'aveau să ju-
dece bărbați de specialitate, ci numai ju-
rații.

25) În punctul acesta condamnații
dică, că contra lui Dionisiu Romanu nici
nu s'a făcut arătare în regulă, și că față
de Rațiu și Patriciu Barbu, procurorul
și-a schimbat de trei ori acușaii. Curia
constată însă, că Dionisiu Romanu a fost
supus la investigați, ca acusat, érac față
de Rațiu și Barbu încă dela început s'a
făcut numai un fel de acușaii, adevă
pentru agitare, érac mai târziu față de ei
s'a schimbat natura delictului.

26) Condamnații se plâng, că între-
bările, ce s'au pus juraților pentru a
aduce hotăriri asupra lor, au fost stili-

necorectă. Față de această excepțiune rentul arată, că în privința acosta acusații n'au făcută observări nici după-celi-s'au pus întrebări directe.

27) Excepțiune față de reasumatul președintelui; referentul observă, că el a fost într-o tôte punctuos și obiectiv.

28) În punctul acesta condamnății se plângă, că în decursul întrebărilor, cele punea, președintele a bănuțit lealitatea lor dinastică, respectul lor de constituție și iubirea lor de patriă.

În p. 29 condamnății ridică excepțiuni contra cheltuelilor, Curia însă nu reflectă la acesta, fiind-că nu se ține de obiect.

În p. 30 condamnății se ocupă cu prescripțiunea. Referentul aduce în privința acosta datele, ce li-s'au pus acusaților la dispozițiune.

31) Condamnății cer nuliarea procedurii, fiind-că pentru Lucaci procurorul a cerut pedepsă mai mare de măsura mijlocă și tribunalul l'a condamnat la maximul pedepsei, adică la 5 ani închisore de stat. — În privința acosta referentul Székely observă, că va fi obiect de cumpănire, decât cel mai mare grad al pedepsei este peste măsura mijlocă.

32) Acusa agitării s'a ridicat contra condamnăților pentru răspândirea Memorandului; tocmai pentru acesta nu pot primi verdictul Curții cu jurați, la a cărui aducere s'a vădit tendința de a-i pedepsi pentru-că au cutezat să se ducă la împăratul austriac în Viena.

În pp. 33 și 34 condamnății ridică excepțiune contra acelei împrejurări, că la pertractare jurații au figurat ca juși. Dicu mai departe, că au avut 6 astfel de judecători, cari nu erau cetățeni capabili de a fi jurați. — Față de acesta referentul observă, că între acești jurați au fost: contele Ladislau Teleky, br. Feilitsch și Dr. Nagy Mor; așa-dără excepțiunea n'are basă.

A mai rămas desbaterea celor două puncte de nulitate ale apărătorilor Francu și Brediceanu.

După o telegramă a lui „Erdélyi Hirdetés“, Curia a sfârșit ieri pertractarea. Senatul Curiei a respins tôte punctele. Resultatul se va publica aș, Vineri, și e sigur, că sentința tribunalului din Clușiu va fi aprobată.

Cestiunea română în Germania.

În marele oraș german Lipsa s'a ținut la 5 Iulie v. o adunare a „Schulverein“-ului german, la care au participat între alții și deputatul din Reichstag-ului german Dr. Hasse și consilierul de stat profesorul Oentgen.

Tinerul român, d-lă Ghiță Popp, a ținut cu ocazia acosta o conferință asupra „Situățiunii naționalităților în Ungaria“, în care după-ce a espus importanța elementului german pentru Ungaria în trecut și în prezent, a trecut la importanța elementului român din Transilvania și Ungaria. Conferențiarul a arătat, cum în secolul 15 și 16 nobilimea română ocupa cele mai înalte dignități, și că numai prin faimosul „Tripartitum“ al lui Verböczy, nobilimea română a fost declarată de „nobilime maghiară“. Luptele religioase însă au contribuit foarte mult la maghiarizarea nobilimei române; cea mai mare parte dintre membri acestei nobilimi s'au calvinat ori au trecut la catolicism. Poporul și păstori săi sufletesc au fost supuși la cele mai mari persecuțiuni.

Conferențiarul se ocupă apoi cu starea desolată de aș din Ungaria; arată atentatele, ce guvernele unguresc le fac asupra limbei și a naționalității popoarelor nemaghiare; vandalismele dela Turda și Oradea-mare și-apoi se ocupă în special cu procesul Memorandului, cu insultarea preotului Popescu și cu purtarea ne mai pomenită a ministrului Hieronymi față de deputațiunea, ce a mers să se plângă.

După d-lă G. Popp a luat cuvântul distinsul profesor Weigand, Densul,

servindu-se de o mare chartă etnografică arată raporturile etnografice foarte variate din Ungaria, unde se deosebesc șese naționalități: Maghiari, Germani, Români, Slovaci, Ruteni și Sârbi.

Continuând, d-lă Weigand dice can următoarele:

Din cele 17 milioane de locuitori, o bună treime o compun Maghiarii. Aceștia au așa-dără atât în virtutea numărului, cât și prin trecutul lor istoric, un drept la conducerea naționalităților în Ungaria. Acest drept de a conduce și reprezenta în afară, Maghiarii îl înțeleg însă astfel, ca și când lor li-ar fi permis a constrînge cu tôte mijlocele, de care dispune un guvern, fiă acestea legale sau ilegale, pe celelalte naționalități a se face Maghiari. Fiă-care popor are însă dreptul incontestabil de a-și păstra și cultiva limba sa maternă și nici o putere lumescă nu poate constrînge pe un popor, ca să-și schimbe, în contra voinței sale, limba cu o altă străină. Acesta se poate întâmpla numai în cazul, dacă grupuri mai mici, risipite, trăiesc în mijlocul masei unui popor de altă limbă, și acestea, constrînse prin împrejurările sociale și culturale, adoptă cu timpul limba celui din urmă. De o desnaționalizare cu forță însă nu poate fi vorba nici în cazul acesta. Și acum vedem, că o treime a populațiunii din Ungaria vrea să înghită pe celelalte două treimi. Dacă puternicul imperiu german, cu cultura sa veche, nu a fost în stare să mistue nici chiar numărul cel mic al Polonilor, sau numărul și mai mic al Danezilor, cu câtă mai puțin va fi în stare Ungaria tină și încă nedesvoltată!

Că acesta e însă tendința partidei dominante, pe care a o combate abia cutăz câte un om cumințe, am auzit-o dela antevorbitor, și totuși un politician de tagma lui Pázmándy cutăz a adresa naționalității frasa amenințătoare: „Vă plecați, sau vă frângem“. E întrebare însă, cine se va frânge mai întâi. Acesta nisuiță convulsivă, nervoasă de a maghiariza. nu e doră o dovadă de forță, ce nu are a se teme de nimic, ci mai mult eflucul fricei, sentimentul propriei neînsemnătăți între popoarele Europei. Da, când Maghiarii ar număra 17 milioane în loc de 7, atunci viitorul Maghiarilor ar fi asigurat. Pentru noi, Germanii, lucrul e de aceea atât de important, fiind-că în Ungaria trăiesc două milioane de Germani. Firesc, situația lor, în comparație cu a celorlalte naționalități, e foarte nefavorabilă, pentru-că ei trăiesc atât de risipiți, der cu tôte acestea nu putem privi în liniște cum ei aruncă pușca în holdă și se predau Maghiarilor. Nu, ei trebuie să ia exemplu dela Români: să lupte vitejesc și necurmat pentru naționalitatea lor.

Rezoluțiunea propusă de vorbitor este următoarea:

„Schulverein-ul german din Lipsa își ține de dator să a provoca pe conaționalii germani din Ungaria și Transilvania: să meargă mână în mână cu celelalte naționalități asupra, să facă energic front în contra tendințelor de maghiarizare ale guvernului maghiar“.

Deputatul profesorul Hasse dice, că s'ar pute face și mai mult, decât a se lua numai o simplă rezoluțiune, față cu voințele fără margini ale Maghiarilor.

Profesorul Weigand mai indică asupra faptului, că numai necunoștința fabuloasă asupra raporturilor din Ungaria a împedat, că întregă Europa cultă nu a izbucnit într-o furtună de indignație.

De-ale învățământului.

Ulpia Traiană, Iulie 1894.

Nici când s'ermanul nostru popor nu a avut lipsă mai simțită de momente însuflețitoare, cari să-i inspire credință nelătită în vitalitatea sa, ca în aceste zile de grea încercare.

Aceste momente încurajătoare, ce vor eternisa memoria generațiunii prezente și ca putere iresistibilă vor înriuri asupra urmașilor celor mai depărtați, se presintă mai mult, ca ori când în manifestările dese pe tôte liniile vieții noastre sociale. Abstragându dela luptele eroice, la cari sunt angajați bravi fruntași ai neamului nostru pentru redobândirea drepturilor noastre politice și naționale, însușirile și aptitudinile genuine ale poporului român se afirmă tot mai mult pe terenul cultural românesc, pentru păstrarea

intactă a patrimoniului sacru moștenit dela strămoși, cari se luptau mai mult pentru limbă, decât pentru viață.

Pe lângă tôte pedecile uriașe, ce se ridică pe calea genuinei dezvoltări culturale și pe lângă tôte atacurile aprăpe zdrobitoare, ce se descără asupra inteligenței române, rezultatele dobândite pe terenul înaintării intelectuale produc tot mai multe fructe mănoșe în agrul roditor al Românismului.

Cu puține decenii înainte, scos de sub sarcina copleșitoare a feudalismului, poporul român se pôte cu drept cuvânt mândri de înaintarea sa culturală, căci în acest interval relativ foarte scurt, sub împrejurări nefavorabile, cu mijloce modeste a urcat o treptă destulă de considerabilă în opera gigantică a civilizațiunii. la care popoarele apusului au asudat și muncită vécuri întregi.

Din tôte raporturile private și oficiose, ce apar asupra școlilor și a învățământului popular, se constată faptul îmbucurător, că conducătorii firesci ai școlilor populare române își consacără talentele și avutul lor pentru apărarea acestor aședămint și ajustarea lor după prescripțiile legii; ér poporul, la rândul său, apreiându tot mai mult folosul instrucțiunii, nu se subtrage dela jertfele grele, ce zilnic i-se cer, și face tot posibilul pentru luminarea fiilor săi, decât odată s'a convins despre conlucrarea energică și intențiunile curate și conșiențioase ale conducătorilor școlastici.

În presupunere plăcută, că publicul românesc, care urmărește cu viu interes fazele instrucțiunii publice, va primi cu bună voință un raport general asupra școlilor și a învățământului din districtul protopopesc al Ulpiei Traiane, aparținător dieceei Lugosului, în cercul pretorial al Hașegului (comit. Huniádorei), viu cere ospitalitatea cunoscută a președintelui și „Gazeta Transilvaniei“ pentru publicarea unui asemenea raport.

Înainte însă de a prezenta starea actuală a școlilor singuratic și rezultatele obținute cu ocaziunea vizitării școl și a examenelor publice, află de lipsă a permite unele observări generale.

În acest district protopopesc se află 14 parochii matre și 3 filie cu o populațiune curată română de 11768 suflete pe lângă un număr dispartent de 353 suflete de alte confesiuni (după recensiuinea din 1890), cu 10 școle române confes. și 2 școle de stat, la cari pe anul 1893/4 au fost obligați 1151 elevi (600 băeți, 551 fete) dela 6—12 ani; ér 414 elevi (219 băeți și 195 fete) dela 12—15 ani. Dintre aceștia au frecventat școla cotidiană 694 (412 băeți, 282 fete); ér școla de repetițiune 275 elevi (139 băeți 136 fete).

Decă comparăm datele aceste cu datele dela 1886 încoce, aflăm, că numărul copiilor obligați la școla de tôte zile și de repetițiune, care atunci era de 1048, până în prezent a crescut cu 517, ér al celor frecventatori (cari în 1886 era de 519) cu 451 elevi, prin urmare pe atunci frecventau 49½%, ér în prezent 62% din cei obligați.

Acestă proporțiune însă ar fi cu mult mai favorabilă, decât mai cu sémă în 4 comune mai impopulate s'ar pute sistemisa doi învățători și s'ar clădi încă câte-o sală de învățământ, ca să corăspundă numărului întreg al elevilor apti de școlă. Apoi cercetarea școlei repetiționare contribuie cu un număr prea mic de elevi, căci în aceste locuri muntose tinerimea mai adultă petrece partea cea mai mare la munte și numai arare ori scobără în comună, pentru a-și implini această datoriță.

Dintre învățătorii aplicați la aceste școle, 9 sunt provăduți cu diplome de calificățiune încă din anii trecuți; doi învățători, după praesa de un an, dobândiră acea diplomă în véra acesta la preparandia din Oradea-mare, și anume Remus Aglicer, din Bucova cu progres preclar, ér Augustin Popă Bociat, din Rîdemor cu calcul eminent; al treilea învățător Adam Mateiu, din Valea Delsii-Ohaba Si-

biselă, nu s'a rupt la examen. deși servese deja de doi ani și în virtutea provocărilor părintesci consistoriale, pe temelul legilor existente, era strîm îndatorat să se prezente.

Salarele învățătoresc până la începutul anului espirat, afară de cele dela școlile de stat din Pesceana și Zaican, numai în Grădisce și Clopotiva au fost sistemisate la minimul prescriș de 300 fl.; în decursul anului însă s'au ridicat la suma de 300 fl., în Boușarul inferior, Boușarul superior, Bucova, Ostrov și Rîdemor-Ostrovel.

În parochiile Păucinesc și Valea Delsii, pe lângă tôte stăruințele încordate ale oficiului protopopesc, abia s'au putut ridica salariile la 250 fl. v. a., unde pentru întregire se va cere subvențiune ministerială, pe lângă păstrarea caracterului român conf. al școlilor și al drepturilor confes. prevăduite în art. de lege XXVI dela 1893.

Abstragându dela unele scaderi mai mărunte, cari însă până la începutul anului scol. vor fi îndreptate și suplinite, starea edificiilor scol. și a învățământului e multămitore și în progres continuu. Afară de comuna mică Poieni (abia 33 fumuri), unde prelegerile s'au ținut în 2 zile pe săptămână de cătră învățătorul ambulant Ioan Micsa din Stei, într-o odă închiriată, și afară de Valea Delsii, unde repararea edificiului scol. și lărgirea sale de propunere e în lucrare, tôte clădirile școlare sunt în stare bună.

În Grădisce, Boușarul inferior, Clopotiva, Ostrov, Păucinesc și în parte la Boușarul superior, localitățile — în cea mai mare parte ridicate în anii din urmă din pétră și material solid — sunt spațioșe, după împrejurări bine ajustate și vederose; mai strimte și puțin ajustate sunt cele din Bucova, Poieni, Rîdemor și Valea Delsii, pentru a căror reparare, lărgire și ajustare posibilă s'au luat măsurile de lipsă și au să se și efeptuescă.

În urma numărului însemnat al elevilor apti și îndatorați la școlă, pe temelul legilor scol. se recere sistemisarea încă a unui învățător secundar și amplificarea edificiilor scol. în Grădisce, Clopotiva, Bucova și Boușarul infer., der sub presiunea împrejurărilor actuale, când poporul abia mai pôte suporta impositel publice, realizarea acestor întreprinder urgente și mult folositoare, e aprăpe cu neputință și un număr însemnat de elevi se vedă eschiși dela folosele instrucțiunii recerute.

La școla din Grădisce, unde concurge Brazova și Hobita, în această direcțiune s'a făcut un pas salutar prin înființarea unui fond școlastic din colecte benevole, ce au încurs până acum în sumă de peste 1000 fl. v. a., și din ale căru venite anuale se plăti un al doilea învățător. Decă la această sumă modestă, achitată pe cale publică în foile nostre principale „Gaz. Trans.“ și „Tribuna“, s'ar mai adauge puținel ajutor din partea acelor p. t. d. n. colecțanți, cari încă n'au răspuns la apelul nostru din Maiu 1892 și nici listele nu le-au înapoiat, prin convertirea acestei sume în acțiuni la banca locală „Ulpiana“, în scurt capitalul fundațional ar atinge acea sumă, din ale căru venite ar resulta dotarea cuviinciosă a unui al doilea învățător.

Prin acesta, dorința fierbinte, de a crea în mijlocul acestui district clasic o școlă centrală bine organizată, dela care atărnă în mare parte consolidarea și întărirea învățământului românesc din ținutul întreg, s'ar rrealisa în viitorul cel mai apropiat.*)

Popă Avel Bociat, protop. român gr. cat.

SCRILE DILEI.

— 1 (13) Iulie.

Pentru maghiarizarea învățătorilor. Între cursurile pentru învățarea limbei maghiare, ce s'au deschis vara acesta în di-

*) Măne vom începe publicarea raportului privitor la examen. — Red.

ferite centre ungurești, se află unul și la Hódmező-Vásárhely. Acestu cursu, după cum aflăm din foile ungurești, este cercetat de vre-o 80 învățători nemaghiari din comitatul Timișului. La sosirea lor acolo, li-s'a făcut o primire colosală. S'a dat în onorea lor și un banchet, la care a tostat mai întâi primarul orașenească dr. Buksa Lejos, apoi deputatul dr. Endrey Gyula și inspectorul ung. de școle dr. Tergisa Gyula, cari toți accentuează, că „adeverății propagatori ai ideii de stat maghiar sunt învățătorii populari, cari au frumoasă și grăna chiarnare, de-a infiltra în inimile copiilor sentimentele adeveratei iubiri de patriă“. La acestea, un învățător s'erbă, s'fi răspuns „cu lacrimile în ochi“, mulțumindu pentru primire. — Am voit numai să constatăm prin reproducerea acestei sciri, că în adeveru scopul urmărit prin deschiderea acestor cursuri, este maghiarizarea învățătorilor nemaghiari. E tréba maghiarizatorilor apoi, decât ei au naivitatea de-a crede, că după o petrecere de 6 săptămâni între Maghiari, învățătorii noștri numai decât se vor și renega. Astfel de naivități aparțin copiilor, ér nu ómenilor serioși.

—o—

15 articuli incriminați. „Dreptatea“ în numărul său mai nou comunică scirea, că redactorului răspabil al acestei foi, d-lui Dr. V. Branisce, i s'au prezentat din partea procurorului nu mai puțin, ca 15 articuli incriminați, ce s'au publicat în „Dreptatea“ dela procesul Memorandului încóce. Pentru patru din acești articuli a primit d-lui Branisce răspabilitatea de autor, ér pentru ceilalți, cari nu sunt scriși de d-sa, a primit răspabilitatea de redactor.

—o—

Cursuri pentru sub-oficiali de poștă și telegrafii. Cu 1 Septemvre n. c. se vor deschide cursuri pentru calificarea sub-oficialilor telegrafo-postali în următoarele orașe: Brașov, Murășu-Oșorhei, Arad, Nyiregyháza, Canija-mare, Esecu, Gradișca nouă etc. La aceste cursuri pot fi primiți în prima linie indiviși, cari până acum au ocupat la poștă funcțiuni mai mici, apoi tineri, cari au împlinit 16 ani de etate și au absolvat cu bun succes 4 clase de gimnasiu, séu altă școlă mediă. Petițiile sunt a se trimite până la 10 Augustu nou curent.

—o—

Pentru scopuri naționale. O damă bătrână din Seghedin, cu numele Lyubicza Radisic a donat, prin testament, averea ei de 10,000 fl., pentru scopuri naționale s'erbesci. Foile budapestane observă cu îndestulare, că fida numitei dame va ataca testamentul, deoarece femeia bătrână a fost sedusă (?) la donarea averii, de către agitatori s'erbesci.

—o—

Din Sinaia se scrie, că timpul este cât se poate de frumos. Diferite zidiri și lucrări pentru înfrumșetarea orașului s'au făcut și se fac necontentit. Până acum puțină lume a început să se instaleze, deși cea mai mare parte din vile sunt închiriate. Parte mare din corpul diplomatic s'a instalat deja în Sinaia. În satele de pe linia Sinaia-Predeal cu greu se mai găsesc case de închiriat, tóte fiind deja arvnute. Hotelurile din Sinaia și în special hotelul Caraiman, și-au scădut prețurile până acum extravagante.

—o—

Alexandri la Bacău. Ași s'a făcut cu mare pompă la Bacău desvélirea bustului nemuritorului poat Vasile Alexandri. Bustul e aședat în grădina primăriei și e admirabil lucrat. Tóte autoritățile din Bacău, precum și o delegația a Academiei române, vor asista la această solemnitate.

—o—

Congresul diariștilor. Din Anvers se telegrafiază: Congresul internațional al diariștilor, la care au luat parte numeroși delegați din Germania, Anglia, Austro-Ungaria și Franca, a adoptat o propunere, de a se crea o asociațiune generală a pressei și o propunere relativă ia

protecțiunea proprietății soirilor diariștilor.

—o—

Contra anarhiștilor. Cu data de 9 Iulie se telegrafiază din Paris următoarele: Un consiliu de miniștri a avut loc ași dimineță sub președinția d-lui Casimir Perier; a stabilit textul proiectului în contra anarhiștilor. Proiectul este compus din 4 articole. Primul: deferă tribunalelor delictele prin pressă. Al doilea: vizază propaganda prin or ce mijloc. Al treilea: prescrie întemnițarea în celulă; ea va fi urmată de domiciliu obligatoriu, în casu când scrisoarea pronunțată va trece de unu an. Articolul 4: pedepsece publicarea proceselor anarhiste cu închisore.

—o—

Exposiția din București 1894. Camera comercială din Brașov, face cunoscut celor interesați, că ministeriul reg. ung. de finanțe, la rugarea înaintată de cameră, a încuviințat, că acele obiecte de expoziție, cari se vor trimite dela 26 Aug. până la 12 Nov. a. c. la București, din cercul numitei camere, și cari obiecte nu se vor vinde acolo, ci vor fi aduse înderét — se fiă scutite de vamă în Ungaria.

—o—

Crispi și anarhiștii. Diarul „Piccolo“ anunță, cum am amintit, că Crispi primesce în continu număróse scrisori dela anarhiști, în care se amenință cu omóirea fetei lui. Din cauza acesta vila lui din Neapolea este strictă păzită. Crispi însă cu tóte acestea a declarat, că nimica nu îl póte abate dela calea, pe care a apucat-o.

—o—

Generalul Gurko se întóce în procesimele di la Varșovia, pentru de-a lua din nou guvernul civil și militar în mână. Țarul se fi diș, că mai bucuros vede, ca guvernator, pe bolnavul Gurko, decât pe ori-care alt succesóru sănătos.

—o—

Despre Caserio. „Figaro“ scrie: O adeverată culme. Caserio Santo, asasinul fostului president al Republicei, a adresat, prin ministerul de interne, către d. Casimir Perier o scrisore, prin care 'lú rógă să bine-voiescă a-i trimite ceva parale, ca „s'și îndulcescă regimul cam aspru al închisorei!“ Lucrul este absolut autentic; altfel nici nu ne-am permite să glumim asupra unui astfel de subiect. „Sunt foarte réu hrănit“, dice asasinul, „și la urma urmelor imi datorii și un ajutor, de vreme ce grația mie sunteți președinte al Republicei“. — Ce cinism!

—o—

Primăria din Livorno a scris unu premiu de 3000 lire, pentru acela, care va descoperi pe omóritorul diariștilor Bandi.

—o—

Japonia și China. După cum anunță „oficiul Reuter“ din Yokohama, Japonia nu voiesce să se retragă trupele din Corea, numai sub anumite condițiuni. În Yokohama se privește ca neevitabil unu resbel cu China.

—o—

Musica militară va da Duminecă în 15 l. c. unu concert în favorul fondului de pensiune a măestrilor de capelă militare. Programa va fi următoarea: 1. Chopin: Mare Polonaisă; 2. Rossini: Ouvertura la Wilhelm Tell; 3. Strauss: Gross-Wien, vals; 4. Liszt: I Rapsodiă ung; 5. Dvorak: Slavische Tänze 3—8; 6. Klein: Souvenire de Mehadia; 7. Sommer: Wandbilder; 8. Wagner: Pilger-Chor din Tannhäuser; 9. Waldteufel: Fin de siècle; 10. Ertl: Bei den Schrammeln, potp. Inceputul 8 ore séra.

—o—

Musica orașenescă va da mâne în 14 l. c. unu concert în hotelul „La pomul verde“ cu următorul program: 1. Niagara-marș de Bayer; 2. Ouvertura la „Die lustigen Weiber von Windsor“ de Nicolai; 3. Evatöchter, vals de Zichrer; 4. A II Rhapsodiă ung. de Liszt; 5. O nópte în pădure, fantasiă de Schipek; 6. Kaiser-

vals, de Strauss; 7. Über Land und Meer, de Millöcker; 8. Persische Schahwache de Giese; 9. Immer a jour, polca pe Brandner. Inceputul la 8 ore séra.

Cutremurul din Constantinopol.

Am amintit ieri în sciri ultime, că la 11 Iulie n. s'a întemplat unu mare cutremur de pământ în Constantinopol. S'au simțit patru sguduituri puternice. Mute case și minarete s'au dărmat.

Lui „Daily News“ i-se telegrafiază următoarele despre acestu cutremur:

Cutremurul a pricinuit pagube însemnate nu numai în Stambul, ci și pe țărmul Bosforului și mării de marmoră. Mulțime de case au cădut în ruine, mii de ferestri s'au spart. Două minarete s'au ruinat, ér în Stambul au fost stinse mai mult de 50 de vieți ómenesci. Panica e generală. În Stambul celea mai mari bănci stau închise. Nu s'a mai pomenit nici-odată în Constantinopol unu astfel de cutremur.

O telegramă din Londra comunică următoarele despre acestu cutremur:

Prima sguduitură s'a simțit în întregu Constantinopolul, și din cauza ei s'au ruinat multe edificii. Abia locuitorii s'au refugiat în liber, și a urmat a doua sguduitură, care a fost cu mult mai puternică, decât cea dintăiu. Stradele s'au umplut de-odată cu ómeni înfricați. Tóte băncile și prăvăliile s'au închis. Se pare, că întregu Constantinopolul a debarcat în liber. În Galata edificiul bursei s'a dărmat, îngropându sub ruine pe toți locuitorii.

Cele mai mari pagube le-a făcutu cutremurul în Stambul.

Numărul morților nu s'a constatat încă definitiv.

O altă telegramă din Constantinopol spune următoarele:

Numărul morților se socotesce la 100. Mai multe minarete și biserici s'au dărmat. Portul încă a suferit mari stricăciuni. Ruinele marelui bazar au îngropat mai multe persoane. Cutremurul a pricinuit și incendii.

Cancelaria civilă și militară a lui Casimir Perier.

Președintele Republicei franceze Casimir-Perier și-a finit alaltăeri compunerea cancelariei sale civile și militare, numită „Maison présidentielle“.

Pentru postul înalt de secretar general alu președinției Republicei, și-a ales Casimir-Perier pe unu fost diarișt, Paul Lafargue, care a fost timp de 15 ani la redacțiunea diarului „Siècle“ și scrie cronicile parlamentare. Lafargue, care are 55 de ani, păși în serviciul statului ca șef de cabinet alu fostului președinte al camerei, Méline, și lucră ca atare în palatul Bourbon, precum și în ministeriul de externe, alături cu actualul președinte alu Republicei.

Directorul alu cancelariei civile a fost numit Romanet, fostul controlor suprem la administrația armatei, și ca locuitorul lui, Olivier du Taigny, avocat și publicist. Taigny aparține intimilor lui Casimir-Perier, lângă care funga ca secretar, încă pe timpul, când președintele Republicei era simplu deputat. Directorul cancelariei, Romanet, pe care Casimir-Perier îl înveță a lú stima. încă de pe timpul, când lucrau împreună în ministerul de resbel, are ca controlor suprem alu administrației armatei, rangul unu general de brigadă.

Cancelaria militară a noului președinte constă din generalul de brigadă Berruyer ca șef, apoi din domni Chamoin, colonel de infanterie, Germinet, căpitan de fregată, Bourgeois, maior de artilerie, Malkov, maior de geniu, și Lagaranne, căpitan de cavalerie. Dintre toți numai colonelul Chamoin a fost și în cancelaria militară a lui Carnot. Generalul Berruyer, care păși în 1854 din Academia militară din St-Cyr, în armată, a fost în urmă comandantul brigadei 55. Colonelul Cha-

moin, pe care Casimir-Perier îl ținu lângă sine din pietate față cu antecesorul său, este acelu oficer, care în Lyon ținu mâna lui Carnot, când s'ermanul asasinat își dădu cea din urmă suflare.

Greva din Statele-Unite.

Cu data de 9 Iulie se telegrafiază din Chicago următoarele:

Mulțimea a devastat biroul telegrafic din Hammond. Ea a făcut să deraieze mai multe trenuri de mărfuri. Cinci impiegați au fost grav răniți. Unu vagon a fost ars. Comunicația a devenit imposibilă.

Guvernatorul Statului Indiana a trimis 750 ómeni de miliție la Hammond.

Compania căii ferate din Pensilvania a declarat, că 667 din vagoanele sale, dintre cari 100 încărcate, au fost arse.

Situațiunea la New-York s'a îmbunătățit. La St. Louis serviciul a fost menținut.

Cleveland a proclamat starea de asediu la Chicago. Toți membrii asociațiilor nelegale și tóte grupările de persoane sunt somate, să se împrăști până la orele 12.

O ciocnire a avut loc ieri la Hammond între trupele federale și greviști. Trupele au tras focuri. Sunt 4 greviști morți și 12 răniți.

Mulțimea a incendiat vagoanele și a distrus calea ferată.

La Chicago poliția a atacat pe greviști și a făcut mai multe arestări.

Mulțimea a atacat unu tren ocupat de agenții de poliție; aceștia au tras focuri de puști; unu grevist a fost omórit și mai mulți alții au fost răniți.

Poliția a fost informată, că în cartierul străinilor, anarhiștii facu pregătiri amenințătoare.

Greva a fost proclamată pentru mai multe căi ferate din Vest și Sud-Vest, precum și la Buffalo. Șefii muncitorilor au hotărât să între mâne la orele 12 în grevă, decât proprietarii stabilimentelor Pullman nu primesc arbitragiul.

Greva va cuprinde tóte profesiunile de construcțiune, măcelarii, brutarii și impiegații tuturor căilor ferate.

Dela Curiă.

(Telegr. part. a „Gaz. Trans.“)

BUDAPESTA, 13 Iulie. Astăzi la orele 10 a. m. s'a publicat sentința, prin care Curia a respins recursul de nulitate în procesul Memorandului.

DIVERSE.

Unu filosof. Unu filosof a diș odată: Când e de dece ani copilul crede, că tată-său e unu bărbat forte deștept și cu minte; când e de cinci-spre-dece ani, crede că el e totu atata de cu minte ca tată-său; când e de două-deci de ani, crede că e de două ori mai cu minte; când e de trei-deci de ani, crede că tată-său e prost de tot și nu-i mai primesce nici un sfat. Când e de patru-deci de ani, bărbatul crede, că tată-său totuși pricepe ceva și nu e prost; când e de cinci-deci de ani, susține, că tată-său scie multe și alergă după sfaturile lui; când e de șese-deci de ani — decât tată-său e mort — el e convins, că tată-său a fost cel mai bun om din lume.

O statistică. Dela 4 Septemvre 1870, Franca a avut: 9 miniștri președinți de consiliu; 8 miniștri de externe; 23 miniștri de interne; 9 miniștri de resbel; 10 miniștri de justiție; 12 miniștri de finanțe; 9 miniștri de marină; 11 miniștri de instrucțiune; 13 miniștri de lucrări-publice; și 15 miniștri de agricultură.

Literatură.

Atragemă atențiunea învățătorilor noștri asupra următoarelor două opuri pedagogice, ce au apărut de curând în editura și tipografia David I. Benvenisti din Craiova (Stada Justiției 20):

Cursul mediu-primar-complect, pentru ambele sexe, de Științele fisico-naturale (Botanica, agricultura, fisica) redactate după programul analitic. Cu 70 gravuri. Prețul 70 bani, legat 1 leu.

Cursul superior-primar-complect, pentru ambele sexe de Științele fisico-naturale (Zoologia, botanică, mineralogia, agricultura, industrie și comerț), redactate după programul analitic. Cu 70 gravuri. Prețul 1 leu, legat 1 leu 30 bani.

Ambele opuri sunt scrise într-un stil ușor și precis, întocmite fiind pentru elevii de cl. III și IV primară, (anul al 3-lea și al 4-lea de școală).

La București a apărut o frumoasă colecțiune de versuri, sub titlul: Melancolie, datorite condeiului d-lui Ilie Emanoilu Ighel, autorul mai multor scrieri literare și beletristice. Prețul unui exemplar, constător din 142 pag. cu 67 poezii, este 2 lei. — De același autor a apărut Voluntarul, idil în versuri (piesă teatrală). Prețul 2 lei.

Ambele aceste scrieri se pot procura și dela librăria: N. Ciurcu, în Brașov.

In editura librăriei Ciurcu din Brașov a apărut: Greșelile învățătorilor le James L.-Hughes, în românește de: Vasile Goldișu, profesor. Form. 8° de 103 pag. Prețul 50 cr. — Cartea acesta constă dintr-o mulțime de povește pedagogice practice, cari pentru toți bărbații de școală, dăr mai alesu pentru învățător și pentru cei ce se ocupă direct cu instruciunea, sunt de forțe mare valoare. Invățătorii vor găsi în cartea acesta o călăuză bună și credincioasă, care le va ușura calea spre progresi și-i vor pune în posibilitatea de a-și implini mai cu succesu chiămarea lor. De aceea ne și grăbim a recomanda atențiunei lor această folositoare carte.

Liniștea Casei, roman de I. C. Panțu, format mare 203 pagine. Costă 60 cr.

Logofetulu Matei, novelă de I. C. Panțu, format mare 105 pagine. Costă 40 cr.

In Cernăuți a apărut: Novelă de castel, poezie, de T. Robeanu. Reproducțiã din „Gazeta Bucovinei“.

Cursul la bursa din Viena.

Din 12 Iulie 1894.

Table with exchange rates for gold, silver, and railway tickets from Vienna.

Table with exchange rates for various currencies and railway tickets.

Cursul pieței Brașov.

Din 13 Iulie 1895.

Table with market prices for various goods like flour, oil, and sugar.

Proprietar: Dr. Aurel Mureșianu. Redactor responsabil: Gregoriu Maicr.

Concurs.

Pentru noul apeduct al orașului Brașov este de a se ocupa provisorice postulu unui dirigentu impreunat cu un salariu anual de 1300 fl. și banii de locuință de 200 fl. anual-minte.

Reflectanții pentru acest post, cari au de a fi ingineri diplomați, se invită de a și ascerne petițiunile instruite în modu corăspunđtoru, până în 26 Iulie a. c. la prându 12 ore, acestui magistratu, observându-se, cumcă inginerii experți în construcțiunea apeductorulu au preferință.

Postulu se ocupă imediatu după denumire.

Brașov, 10 Iulie 1894.

Magistratul orașenescu.

Anunțuri

(insertiuni și reclame) Sunt a se adresa subscrisei administrațiunii. In casulu publicării unui anunț mai mult de odată se face scădementu, care cresce cu cătu publicarea se face mai de multe-ori. Administrațiunea „GAZETEI TRANSILVANIEI“

Mersulu trenurilor

pe liniile orientale ale căii ferate de stat r. u. valabilu din 1 Maiu 1894.

Large table with train schedules for routes: Budapest-Predeal, Budapest-Rușava-Vercerova, Budapest-Arad-Teiuș, and Cucerdea-Oșorheiu-Regh-săs.

Nota: Orele însemnate în stânga stațiunilor sunt a se ceta de susu în josu, cele însemnate îndrepta de josu în susu. Numerii în cuadrați cu linii mai negri însemnă orele de nopte.